

Van de voorzitter

In deze nieuwsbrief leest u over de activiteiten van de Werkgroep Geschiedenis in het kalenderjaar 2018. Daarnaast wijs ik u graag op diverse publicaties en activiteiten die gerelateerd zijn aan ons thema en zullen gaan plaatsvinden in 2019.

De samenstelling van de werkgroep is vanwege de pensionering van Jan Hogendijk veranderd. Ik wil Jan hierbij hartelijk danken voor zijn bijdrage en ben blij dat Peter Lanser, werkzaam bij de Hogeschool van Amsterdam, ons is komen versterken. Verder zitten Danny Beckers, Jeanine Daems, Marjolein Kool en Jenneke Krüger nog steeds in de werkgroep.

In 2018 zijn er weer tal van activiteiten geweest op het gebied van de geschiedenis van het wiskundeonderwijs en de geschiedenis van de wiskunde in het onderwijs. Er was een themalijn hieraan gewijd op de Nationale WiskundeDagen in februari; de serie *Wortels van de wiskunde* in ons verenigingsblad Euclides is voortgezet; er was ook weer een historisch geïnspireerde workshop van Henk Hietbrink op de studiedag van de NVvW in november. Over het symposium van onze eigen werkgroep in oktober, met onder meer een lezing van Marjolein Kool, leest u op de laatste pagina van deze nieuwsbrief veel meer.

Jeanine Daems gaf in december een lezing bij de presentatie van het boek *Wie is er bang voor wiskunde* van Gerardo Soto Y Koelemeijer, waarin ook de nodige fragmenten uit de geschiedenis van de wiskunde terug te vinden zijn. Ik mocht zelf in december een lezing getiteld *Historische puzzels* houden bij het hoofdkantoor van Rabobank Nederland. Zo zijn er weer allerlei mensen in aanraking gekomen met ons prachtige thema en hebben wij ons dus flink ingezet om aan onze doelstelling te werken.

Voor het komende kalenderjaar kunnen er weer vergelijkbare activiteiten van ons verwacht worden: lezingen, publicaties, workshops, etcetera. Een aantal daarvan zal worden aangekondigd verderop in deze nieuwsbrief. In het najaar organiseren we ons 25ste symposium. En we kijken zelfs al een beetje verder vooruit. In 2020 is het 400 jaar geleden dat Simon Stevin overleed. Dit zou een mooie aanleiding kunnen zijn om veel aandacht te geven aan het leven en werk van deze belangrijke wiskundige uit de Nederlanden. Wanneer de plannen wat concreter zijn, zullen we daar uiteraard bericht van doen.

Desiree van den Bogaart

Te verwachten publicaties in 2019

Proceedings ICHME-5 – door Jenneke Krüger

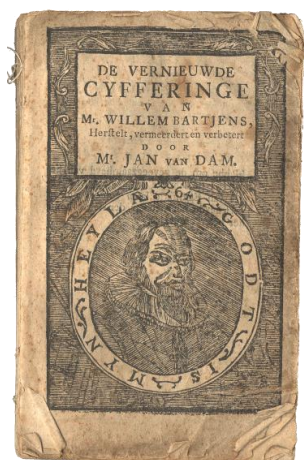
ICHME-5 (5th International Conference on History of Mathematics Education) vond in 2017 plaats in het Academiegebouw in Utrecht, georganiseerd door leden van de Werkgroep Geschiedenis en Heleen van der Ree (NVvW), met steun van het FI en het Descartes Centre. De Proceedings, met 24 artikelen van sprekers, komen dit jaar uit, zowel digitaal (open access) als in een beperkte papieren oplage. Nadere informatie volgt.

Nieuwe editie Wortels – door Desiree van den Bogaart

Het boek *Wortels van de wiskunde* (vertaling van *Math through the ages*, van W. Berlinghoff en F. Gouvêa) verschijnt na de zomer van 2019 in de tweede editie. De Amerikaanse auteurs brachten al een paar jaar geleden een uitgebreide editie op de markt en die editie zal nu ook in Nederlandse vertaling verschijnen. Er zijn vijf nieuwe hoofdstukjes toegevoegd (over de tangensfunctie, logaritmen, kegelsneden, irrationale getallen en de afgeleide functie) en verder is de hoofdtekst van het boek bijgesteld op basis van nieuwe kennis op het gebied van de geschiedenis van de wiskunde en aangevuld met recentere publicaties.

BWNW herleeft dit jaar – door Jenneke Krüger en Danny Beckers

BWNW (*Biografisch Woordenboek van Nederlandse Wiskundigen*) bevat beknopte beschrijvingen van personen die in Nederland belangrijk waren voor de verspreiding en ontwikkeling van wiskundige kennis, vanaf de 16^e eeuw, b.v. Willem Bartjens en Ludolph van Ceulen, tot de 20^e eeuw, b.v. David van Dantzig en Hans Lauwerier. De website is begin deze eeuw van start gegaan en was een aantal jaren actief. Er is nu een nieuw team en een nieuw onderdak voor de website. Het is de bedoeling om dit jaar de website weer open te zetten met een beperkt aantal lemma's, en dat aantal vervolgens continu uit te breiden. Bericht hierover komt via de NVvW, de wiskundEbrief en Twitter. Hou het in de gaten!

Diverse activiteiten in 2019

Onderstaande opsomming bevat zowel activiteiten waarbij leden van de werkgroep zelf betrokken zijn, als andere activiteiten die te maken hebben met de geschiedenis van het wiskundeonderwijs en de geschiedenis van de wiskunde in het onderwijs. De genoemde activiteiten zijn vaak op inschrijving en soms al vol, maar met deze opsomming willen we ook laten zien hoeveel aandacht er (internationaal) voor ons thema is binnen het werkveld.

- 31 januari: lezing Marjolein Kool over 15^e en 16^e eeuws rekenen op de Panama-conferentie <https://panamaconferentie.sites.uu.nl/programma/volledig-programma/>
- 1-2 februari: Nationale WiskundeDagen, met onder meer een lezing (van Martin Kindt) over het benaderen van het getal pi; over het gemak van logaritmen (door Steven Wepster); het lezen van Arabische getallen op een astrolabium (van oa Jan Hogendijk); een workshop over de geschiedenis van de kansrekening (door Peter Lanser) en een lezing van Annette Warner Imhausen, internationaal bekend deskundige op het gebied van de Egyptische wiskunde. <https://www.uu.nl/onderwijs/nationale-wiskunde-dagen>
- 6-10 februari: Congress for European Research in Mathematics Education, met een key-note door de voorzitter van het internationale platform for History and Pedagogy of mathematics Kathleen Clark, en verder presentaties in de Thematic Working Group #12 (History of Mathematics) door Jenneke Krüger, Bert Zwaneveld en Desiree van den Bogaart <https://cerme11.org>
- 14 maart 2019: Bètapartnerconferentie '15 jaar pi-onieren', met onder andere een key-note van Gerardo Soto Y Koelemeijer, een workshop over de geschiedenis van pi door Desiree van den Bogaart en Peter Lanser en een workshop over het beroemde Basel-probleem van Euler door Kees Temme <https://www.itsacademy.nl/betapartnersconferentie-2019/>

Calculators on the beach – door Andries de Man

Al 25 jaar richt de Kring Historische Rekeninstrumenten zich op het verzamelen en beschrijven van historische rekeninstrumenten, zoals rekenlinialen en mechanische rekenmachines.

Op 20, 21 en 22 september 2019 organiseert de Kring in Den Haag de 25^e "International Meeting of Collectors of Historical Calculating Instruments" (kortweg IM2019). Tijdens deze conferentie worden lezingen gehouden en historische rekeninstrumenten tentoongesteld en

besproken door verzamelaars uit de gehele wereld.

Meer informatie over de IM2019 staat op de website www.rekeninstrumenten.nl

Verlag 24^e symposium 'Reken je rijk' – door Jeanine Daems

Op zaterdag 13 oktober 2018 vond in conferentiecentrum Domstad het 24e symposium van de werkgroep plaats, met als thema "Reken je rijk". De sprekers waren Marc van Zanten (SLO), Christiaan van Bochove (Radboud Universiteit Nijmegen), Marjolein Kool (Hogeschool Utrecht) en Martin Kindt (Universiteit Utrecht). Er waren ongeveer 55 deelnemers. Peter Lanser fungeerde als dagvoorzitter.

Marc van Zanten sprak over de geschiedenis van het realistisch rekenonderwijs. Hij vertelde over de oorspronkelijke ideeën achter het realistisch rekenen en hij liet allerhande rijke materialen en lessen zien die op die ideeën gebaseerd waren. Zijn verhaal startte bij het project Wiskobas (Wiskunde op de basisschool) dat in 1968 van start ging.

Christiaan van Bochove is historicus en deed onderzoek naar leningen die de opvarenden van VOC-schepen konden afsluiten voor ze naar Azië vertrokken. Zo konden ze een deel van hun salaris vooraf gebruiken om benodigde spullen te kopen en tijdens de reis om achterblijvende familie te onderhouden. Deze leningen vormden voor de geldverstrekkers een groot risico: terugbetalingen vonden onregelmatig plaats en als de betreffende opvarende overleed werd de lening niet meer afbetaald. Dus hoe bepaalden zij de rentes op deze leningen? Welke gegevens hebben we daarover?

Marjolein Kool vertelde over de rekenboekjes in de vijftiende en zestiende eeuw. Voor wie waren die bedoeld, en wat voor opgaven en methodes stonden daarin? Ze liet mooi zien hoe er vroeger met rekenpenningen gerekend werd. Dat werkte prima en efficiënt, het grootste nadeel is dat een berekening achteraf niet meer gecontroleerd kan worden. De rekenboeken bevatten allerlei praktische vraagstukken, maar ook problemen die frivoler aandoen: ook in die tijd werden puzzels voor het plezier opgelost.

Martin Kindt hield een lezing over de bepaling van een boven- en ondergrens van π door Archimedes. Hij legde uit hoe Archimedes in- en omgeschreven veelhoeken gebruikte om de omtrek van een cirkel af te schatten. Een interessante vraag was hoe Archimedes tot bepaalde breuken kwam die in die afschattingen voorkamen.

In de lunchpauze was er een wandeling door de buurt, waarbij we onder andere zeer toepasselijk langs de Munt kwamen. Het was een mooie wandeling onder een prachtig zonnetje. Het symposium werd afgesloten met een borrel waar nog even nagepraat kon worden. Al met al was het een zeer geslaagde dag, wat ook wel bleek uit de reacties van de deelnemers.

Voor abstracts en downloads zie: <https://nvww.nl/werkgroepen/werkgroep-geschiedenis/symposia/symposium-xxiv/>